

Conferència del Cercle d'Economia

Participació estrangera: 33%, 51% o 100%?

28/09/2000

Sr. Óscar Ribas Reig

Ex-cap de Govern d'Andorra

Gràcies. Bona tarda. Cal agrair al senyor Pich la seva participació en aquest acte i donar-nos la seva visió o la seva òptica des del seu punt de vista com a persona que ve de fora –per tant, neutral– de l'obertura de societats aquí, o la possibilitat d'obertura de societats, amb les dificultats –n'ha apuntat algunes importants– i jo crec que cal agrair-ho. I així també al Cercle per l'organització d'aquests actes que permeten confrontar idees, sensibilitats, conveniències o inconveniències sobre un tema important per a l'esdevenidor de l'encara jove estat andorrà.

Crec interpretar el sentiment generals dels presents en manifestar públicament que iniciatives de debat com les iniciades recentment pel Cercle d'Economia, en tots els àmbits i sectors, són imprescindibles per fomentar la participació en la construcció de l'Andorra del demà. La meva intervenció aquesta nit voluntàriament serà limitada i esquemàtica, donant unes idees personals precisament per possibilitar un ampli debat, que seria desitjable que fos el més ampli i controvertit possible.

La liberalització de la legislació relativa a les inversions del capital forani no solament duu connotacions econòmiques evidents, sinó que fins i tot suposa un repte polític institucional per al futur de l'estat. Els estats, al llarg de la seva història, es veuen influïts per corrents o cicles de durada i amplitud variables. Les respostes que es donin poden convertir-se o no en estructurals, però siguin conjunturals o estructurals sempre seran importants en la mesura en què l'encert o el desencert de les decisions condicionen a curt o a llarg termini la seva política, la seva economia o el seu teixit social. El canvi institucional de 1993, acompanyat de l'aparició de nous paràmetres econòmics i polítics en el nostre entorn geogràfic, ens va situar cronològicament en l'inici d'un de aquests cicles.

Amb l'avançament irresistible de la mundialització, els governs ja no solen tenir el monopoli del poder i cada vegada estan més influenciats per les societats industrials i comercials internacionals, fins i tot en aspectes que tenen repercussions profundes en els drets individuals dels ciutadans. Per exemple, ja fa més de 40 anys que Eisenhower va parlar del complex militar industrial i ja fa més de 80 que es parla de la premsa com a quart poder. Avui, amb la generalització de l'economia de mercat i dels intercanvis, la borsa, les multinacionals i fins i tot les ONG mundialitzades suposen contrapoders importants a la sobirania popular. Per això resulta prioritari vetllar perquè no hi hagi desequilibris en els drets econòmics i els altres drets dels ciutadans. Quan els governs, degut als efectes negatius de la globalització i/o mundialització no poden protegir els seus ciutadans, la necessitat de fer respectar i reforçar els seus drets econòmics es fa més que evident. Pel mateix efecte, el manteniment o el desenvolupament de qualsevol model econòmic dependrà, en l'Andorra d'avui, de factors exteriors, siguin polítics o simplement dels models que ens envolten. De vegades les coses són com són i no com voldríem que fossin. Per tant, aquestes realitats objectives –ens agradi o no– haurien de tenir-se en compte en decidir l'obertura, i la forma d'aquesta obertura, al capital

estranger. Per exemple, el model *off-shore*, útil en el passat per a Liechtenstein i altres països, no pot ser avui un model per a l'Andorra del demà: hem fet tard.

Però voldria encara incidir en un tercer factor que, per considerar-lo fonamental, deixo fora de tota qualificació ordinal: la necessitat de perpetuar la sobirania nacional, la identitat col·lectiva i la legitimitat de la democràcia. Perpetuar-les i legitimar-les en un moment en què el món es veu assetjat per diferents onades d'antinacionalismes i que es troba a les portes d'una societat mundialitzada que, imposada des de l'economia, suposa una clara debilitació del control de la macroeconomia i dels valors socials. Com a resultat, erosiona la sobirania dels ciutadans. El concepte d'estat nacional, acreditat històricament, disposa cada cop menys de recursos per cobrir les seves necessitats i la seva legitimitat. I en referir-me al concepte de legitimitat, no ho faig des de l'òptica interna com a voluntat dels ciutadans de viure i convida com a estat independent, sinó en la seva faceta externa, és a dir la percepció que té de nosaltres la comunitat internacional i que se'ns reconegui com a estat independent. Tant la percepció interna com l'externa són importants i conjuntament legitimen l'estat i en definitiva el fan viable. Un dels altres aspectes perversos de la globalització és que penalitza tot allò que és petit o feble i posa obstacles al seu creixement o al seu enfortiment. Aquest va ser, tot i sabent que no portaria a cap resultat pràctic, el sentit testimonial que vaig voler donar al meu discurs d'admissió d'Andorra a les Nacions Unides.

Els nous corrents de pensament únic, globalització i/o mundialització, per la seva implícita transferència parcial de sobirania dels estats vers organismes supranacionals, afavoreixen els estats més poderosos i desenvolupats en l'àmbit econòmic i els consolida en el polític. Per contra, quan més petit i menys desenvolupat econòmicament és un estat, més dependrà econòmicament, i per tant políticament, de les grans organitzacions supranacionals i dels grans estats. Als estats mitjans i petits cada dia els serà més difícil mantenir un grau elevat de sobirania, entesa com a capacitat de decidir sense interferències en el marc del seu territori o en el de la seva política exterior. I per als microestats l'amenaça encara és més punyent en un món emmarcat pel merchandising, el comerç, abans que per la llibertat i els drets, amb la sola força genuïna que els confereix el dret però sense forces econòmiques suficients.

Per tant, qualsevol plantejament d'obertura al capital estranger hauria de suscitar-se no només des del punt de vista econòmic-social, sinó amb harmonització amb els valors polítics i institucionals i els interessos legítims dels ciutadans. L'economia, amb el monopoli de la justícia i el de la seguretat ciutadana, afaiçonen els tres contraforts de l'exercici de la sobirania. Convindria doncs que aquella no s'escapés del nostre control i això hauríem de tenir-ho clar.

Penso que és un fet que no precisa demostració, que Andorra se sosté avui en una mono-economia a l'entorn del comerç aguantada pel motor del turisme. Per breuetat els estalvio dades, segur que les coneixen, i si més no les poden consultar en diferents publicacions. Continuen essent vàlides per allò que ens ocupa, les publicades en el preàmbul del *Pla Estratègic* de 1993. Aquest fet obvi suposa per al país diverses amenaces. En primer lloc, l'excessiva concentració de risc en pocs sectors: el tòpic dels ous en el mateix paner. La tendència externa a suprimir barreres comercials que afavoreix la competitivitat, disminuir les taxes, etc., són constants negatives per a una economia comercial que, bastida en el passat sota uns altres condicionaments del nostre entorn, no s'ha adaptat adequadament a la nova dinàmica que se'ns imposa des de fora. Si aquesta amenaça esdevé una realitat, suposarà una considerable disminució d'ingressos per a les economies privades i evidentment per a l'estat, amb una estructura d'ingressos pressupostaris sostinguda essencialment per les taxes a la importació de mercaderies.

Però es manifesta una altra reflexió d'ordre polític a favor de la diversificació econòmica. Un estat internacionalment reconegut no pot legitimar-se sempre i només sobre la base d'una mono-economia. Necessita un cert grau de pluralitat econòmica per justificar i autojustificar-se, entre cometes, en quelcom més, com és en una certa cohesió del seu teixit social. Com exemple portat a l'absurd, és impensable un estat únicament de la General Motors o de la Nestlé, ni tan sols de les dues companyies juntes. Per tant, una diversificació econòmica també ve justificada per l'objectiu de qualsevol govern de retenir en el territori a les noves generacions, oferint-los les condicions òptimes en el treball per al qual han estat preparades. Des del punt de vista dels recursos humans avui Andorra s'està descapitalitzant, i això és preocupant a mitjà i a llarg termini. Som importadors de mà d'obra mitjanament o poc qualificada i exportadors de la qualificada. Els nostres millors universitaris, davant la manca de llocs de treball adequats a la seva formació, possiblement hauran de buscar-los a l'estranger. Aquests factors i altres que no he esmentat justifiquen una acció política a favor de la diversificació econòmica del Principat. Així mateix, aquesta justificaria l'obertura a les inversions de capital estranger, més per manca de possibilitats tecnològiques, de mercats, de tradició en altres activitats i, en suma, d'habilitats que no pas per manca de capital.

Però, com he dit, les possibilitats d'obertura haurien de ser controlades i per tant no hauria de ser una obertura generalitzada. S'hauria de concretar en sectors i hauria de ser particularitzada en empreses amb nom i adreça que, per la seva nacionalitat, seriositat, tecnologia, etc., poguessin aportar quelcom d'útil a la vida econòmica i social. Seria bo no caure una altra vegada en errors històrics. Recordo que a final dels anys 1960 el Consell General, amb molt bon criteri, va decidir obrir al capital estranger el sector de l'hosteleria per tal de promocionar establiments d'alt standing. A la pràctica es va obtenir un efecte contrari: no solament no s'obrí cap nou establiment sinó que la mesura va servir únicament per legalitzar situacions de fidúcia de bars i restaurants.

Aquest aspecte de la necessitat d'un cert control de l'economia per salvaguardar, en la mesura del possible, una certa autonomia sobirana i els interessos dels sectors establerts, sempre i quan s'asseguri entre aquests un grau de competència real, fan que personalment estigui en desacord amb l'adhesió d'Andorra a l'OMC. L'OMC persegueix la liberalització dels mercats i l'harmonització legislativa comercial. Avui el nostre marc comercial se centra en el nostre entorn, Europa, i és amb Europa amb qui hem de solucionar els nostres problemes. El plantejament a curt termini d'estratègies que cerquen d'anar més enllà geogràficament, em sembla massa arriscat. Cal, en primer lloc, que assentem les bases de la nostra nova economia d'acord amb el nostre entorn per després, si cal, universalitzar-nos. Crec doncs que els articles 3 i 4 "Societat d'Interès Públic o Social" del Reglament de societats mercantils de 19 de maig de 1983, suficientment desenvolupats, actualitzats, modernitzats i adaptats a les noves necessitats, són l'instrument legal idoni per assolir l'objectiu de la diversificació amb un mínim de risc. La instrumentalització d'un sistema i/o un organisme independent a totes les forces polítiques que assegurés, en la mesura del possible, la màxima objectivitat en la resolució d'expedients d'inversió estrangera seria més que convenient.

El *Pla Estratègic* de 1993 assenyala sis sectors bàsics amb possibilitat d'obertura al capital estranger. En la publicació editada per Crèdit Andorrà *1000 Perspectives for Economic Development*, de la que és autor Gunter Pauli, s'identifiquen 13 serveis susceptibles d'implementar-se d'acord amb les característiques i les possibilitats d'Andorra. Ambdues publicacions coincideixen amb altres analistes, en individualitzar com a punts forts per atreure inversions el nostre entorn geogràfic, la seguretat jurídica –de la qual parlava abans el senyor Pich–, la seguretat ciutadana, la fiscalitat –de la qual

en parlaré més endavant–, la flexibilitat de la legislació laboral i les bones comunicacions, entre altres factors positius.

Vostès es preguntaran –crec que legítimament– per què amb aquests punts forts i amb la legislació suposadament adequada, després de 17 anys no s’ha practicat mai. Bé, he de confessar-los que el Govern d’aleshores que vam proposar la llei al Consell General, vam caure en l’error, per altra part freqüent, de sobrevalorar els punts forts i menystenir els febles, que s’aguditzen amb el temps: deficiència en infraestructures terrestres, manca total de les aèries, allunyament dels mercats, costos de producció elevats comparat amb altres territoris, llei d’immigració incerta, fiscalitat no determinada i, afegint-nos al que deia el senyor Pich, legislació societària molt tancada.

Per abreujar, em centraré en la fiscalitat. Sovint sobrevalorem encara avui l’absència o quasi absència de fiscalitat directa com a factor atractiu d’inversió. Res de menys cert. Qualsevol empresa estrangera seriosa que pugui aportar quelcom –incideixo amb els conceptes de seriosa i d’aportar– obligada a la consolidació dels balanços de les seves filials i amb una capacitat d’inversió i tecnologia suficients, que pugui aportar al país altra cosa més que uns beneficis que un dia o altre repatriarà, no pot considerar una inversió en un territori estranger sense el mínim de fiscalitat exigida per la legislació del seu país d’origen, entre altres coses perquè el seu país l’obligarà a satisfer els impostos que no paga en els territoris on hagi establert alguna de les filials. Avui, és impensable atreure capital estranger sense tractats de doble imposició, i per negociar-los es requereix un mínim d’aproximació fiscal. Pesa sobre nosaltres la qualificació de paradís fiscal. Voldria que se m’entengués bé: parlo d’aproximació fiscal que s’haurà de negociar eventualment en cada cas, no parlo d’harmonització fiscal que suposaria una imposició idèntica.

Una altra consideració que cal tenir en compte per a una empresa a l’hora d’invertir a l’estranger és el de la seguretat fiscal del país receptor. El senyor Pich parlava d’inseguretat jurídica, jo diria inseguretat jurídico-fiscal. Seguretat entesa com una certa garantia d’estabilitat a mitjà termini en les bases imposables i en els seus quàntums. De l’anàlisi de l’estructura del nostre pressupost nacional certament no s’infereix l’evidència d’aquest condicionament. A títol d’exemple esmentaré les quatre úniques experiències personals, tres en la vida política i una en la professional. En els anys 1983, principis del 1984, el govern va rebre tres consultes prèvies que no varen materialitzar-se en demandes formals; dues es van rebutjar perquè les dues empreses aspirants, amb poca capacitat d’inversió i sense tecnologia, no podien sincerament qualificar-se d’interès nacional; la tercera, de primeríssima línia en el sector mèdic, va avortar el projecte per la manca d’un aeroport internacional proper. Fa uns dos anys, per haver-lo tractat professionalment, he tingut coneixement d’un projecte d’una societat químic-farmacèutica de primeríssima línia mundial, que va desistir sense formular la petició oficial en assabentar-se de la manca total de fiscalitat i de la més notòria indefinició governamental que porta la inseguretat fiscal.

No ens hem d’enganyar nosaltres mateixos: qualsevol obertura, perquè pugui ser realment efectiva d’acord amb els objectius que es proposen, requerirà una certa adequació en les infraestructures, una reforma fiscal, una negociació internacional, uns tractats de doble imposició. Aquesta adequació s’hauria de dur a terme prèviament o simultània a l’actualització de la legislació vigent. I per completar caldrà crear un organisme promocional *ad hoc*, com és relativament freqüent en altres països o territoris, perquè amb la col·laboració d’autèntics professionals comercialitzi les possibilitats inversores que es concretin. La seva velocitat de implementació vindrà donada per la nostra capacitat de resoldre els condicionaments objectius dels quals he parlat.

He intentat respondre al com i al quan; el quant amb t és intranscendent. Seria bo negociar-lo cas per cas. El camí és difícil però no impossible. Gràcies.